

BIOSFERA MANITORINGI

Andijon davlat pedagogika instituti

Informatika va aniq fanlar kafedirasi o'qituvchisi

O'rinboyeva Kumushoy Sultonbek qizi

Fizika va astranomiya yo'nalishi 1 - bosqich talabasi

Xaydarova Zarifa Murodjon qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqola orqali o'quvchi yoshlarni bilim va salohiyatlarini yanada yuksaltirish . Ular o'rtasidagi bilim va ko'nikmalarini yanada boyishiga shuning bilan birgalikda biosfera manitoringi mavzusi haqida barcha ma'lumotlarni berishga va shu mavzuga qiziqishlarini yanada ortirishga , qaratilgan.*

Kalit so'zlari: *Biosfera , ekologiya , insoniyat , resurislar , tabiiat, biokimyoviy , suv , o'rmon*

Inson faoliyati yer yuzini tubdan o'zgartirishga qodir bo'lgan hozirgi davrda biosferaning rivojlanishi dorizalb muamoga alanib boryabdi. Biosferaning biokimyoviy ta'siri boshqa barcha tirik organizmlarga nisbatan juda katta kuchga aylangan. Lekin tabiiy resurislardan foydalanishni biosferaning rivojlanishini etiborga olmasdan o'rmonlarning kesilishi, yerlarning o'zlashtirilishi, shaharlar, zavod, fabrikalar, sun'iy suv havzalari, yo'llar qurilishi va boshqalar biosferaga tasir qilyabdi. Bu borada Prezidentimiz SHAVKAT MIRZIYOYEV „Bugun bizning oldimizda turgan yana bir muhim masala – muamollar va suv tanqisligidir. Tarozining bir pallasida o'sib borayotkan qurilishlar , ishlab chiqarish , qishloq xo'jaligi turgan bo'lsa, ikkinchi pallasida har birimiz uchun eng zarur bo'lgan suvni tejash, atrof – muhit ifloslanishining oldini olish va yer resurslaridan oliqolna foydalanish masalasi turibdi. Bizning vazifamiz – har ikki yo'nalishda ham muvozanatni saqlashdan iborat. Hech qachon unitmasligimiz lozmki, tabiiy resurslar - bu kelajak avlodlarimizga ham tegishlik bo'lgan bo'ylikdir. Shu bois,

ulardan nafaqat bugungi, balki ertangi kunimizni ham o'ylab, oqilona foydalani-shimiz zarur. Bu borada suvni, energiya va boshqa tabiiy resurslarni tejaydigan iqtisodiyotga tezroq o'tish muhim ahamiyatga ega. Biz uchun „yashil“ va raqamli texnologiyalar, innovatsiyon ishlab chiqarish korxonalarini barpo etish vazifasi ham dolzarb bo'lib turbidi”, dedi davlat rahbari.

Insonning biosferaga salbiy ta'siri. Turli tabiiy ofatlar, ocharchilik insonlar sonni kamayishiga sabab bo'lmoqda. Masalan: 1975-yil Xitoyda bo'lgan yer silkinishidan 600 mingdan ortiq odam o'lgan bo'lsa, 1985-yilgi Mexikodagi 20 ming, Kolimpiyadagi vulqon 26 ming, Tojikistonda esa 100 mingdan ortiq odamlar o'limiga sabab bo'ldi, 2001-yil yanvar oyi oxirida Hindistondagi yer silkinishida 40 ming ga yaqin kishi halok bo'lgan. Ammo insonning tabiiyatga ko'rsatgan salbiy ta'siri xilma - xildir. Masalan, o'rmonlardagi yong'in sababli ming - minglab gektar yerdagi daraxtlar, ularning organik moddasi yonib ketadi. Atlantika okeani ustidan uchib o'tgan reaktiv samalyot 3 5 tonna kislorod yutib atmosferaga yutgan kisloroddan ortiq zaharli gazlar chiqaradi. Yerga haddan ziyod ko'p zaharlik moddalar ishlatilish biosfera turg'unligining buzilishiga sabab bo'ldi.

Hozirgi vaqtda sayyoramizda axoli sonini ortishi, tabiiy resurislardan keng va natog'ri foydalanish kabilar biosferani havf ostiga solib turbidi. Insoniyat global ekologik muamolar boshlanishida turbidi. Bugungi kunda tabiiy ekotizmlarning buzilishi yoki butunlay yo'qotilish, biologik xilma – xillikni yo'qotish, ko'p chilik o'simliklar va hayvon turlarining yo'qolib ketishi, atrof – muhitning keng ko'lamda ifloslanishi, chuchuk suv tanqisligi, ozon qatlaminin siyraklashishi cho'llanish jarayoni va atmosferani „dimiqishi“ natijasida iqlimning o'zgarishi va boshqa muamolar kelib chiqdi. Insonning o'zi tur sifatida sayyoramizda yashab qolishi xavf ostida va unga inqirozga uchragan ekotizmlarda yashashga hech qandan kafolat berib bo'lmaydi.

Shuning uchun inson va tabiiyat o'tasidagi munosabatlar muamosi bugungi kunga kelib, nihoyatda kuchayib ketdi. Tabiiyat va inson o'rtasidagi munosabatlar qonuniyatlarga bo'ysungan holda bo'ladi. Bu qonunlarning buzilishi albatta

ekologik halokatga olib keladi.

V.I.Vernadiskiy sayyoramizdagi barcha tirik organizmlar yig'indisini „tirik modda deb atab” biosferaning eng muhim tarkibiy qismi ekanligini ta'kidlaydi. Tirik moddaning umumiyvazni kimyoviy tarkibi va energiyasi kabi hususiyatlar bilan tavsiflanadi. Biosferaning ikkinchi tarkibiy qismi o'lik moddalar (iqlim, atmosfera, tog' jinslari, va boshqalar) hisoblanib, V.I.Vednaskiy ta'limoti bo'yicha ularning hosil bo'lishida tirik organizmlar qatnashmaydigan biosferadagi moddalar yig'indisiga kiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zME. Birinchi jild . Toshkent , 2000 – yil
2. Vernadiskiy V.I..., Biosfera , M., 1967; Otaboyev SH .T ., nabiyeV Ch . N., Inson va biosfera ,
3. T.,1983;
4. Biologiya . Evolutsiya , prostranstvo , vremya , M., 1988 Toshkent 2017
5. SHAVKAT MIRZIYOYEV nutqi